

KİTAP DEĞERLENDİRMESİ / BOOK REVIEW

Ahmet Yasin Küçüktiryaki. Osmanlı Aile Hukuku: Gelenek ve Modern Arasında Hukûk-ı Âile Kararnâmesi ve Sadreddin Efendi'nin Eleştirileri. İstanbul: İz Yayıncılık, 2017, 240 sayfa

Ahmet Yasin Küçüktiryaki. Osmanlı Aile Hukuku: Gelenek ve Modern Arasında Hukûk-ı Âile Kararnâmesi ve Sadreddin Efendi'nin Eleştirileri. İstanbul: İz Publishing, 2017, 240 pages.

Rumeysa Alkış Güler

Yüksek Lisans Öğrencisi, İbn Haldun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri
Master Student, Ibn Haldun University, Institute of Social Sciences, Basic Islamic Sciences
İstanbul/Türkiye

rumeysa.alkis@stu.ihu.edu.tr

orcid.org/0000-0002-0361-2323

Geliş Tarihi: 24.02.2025
Kabul Tarihi: 16.06.2025
Yayın Tarihi: 30.06.2025

Date of Submission: 24.02.2025
Date of Acceptance: 16.06.2025
Date of Publication: 30.06.2025

Değerlendirme: Bu çalışma, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayın Kurulu ve/veya kurul tarafından belirlenen bir iç hakem tarafından değerlendirilmiştir.

Peer-Review: This study was evaluated by the International Journal of Theological and Islamic Studies Editorial Board and/or an internal referee appointed by the board.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Ethical Statement: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while conducting and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Benzerlik Taraması: Benzerlik taraması yapılarak intihal içermediği teyit edildi.

Plagiarism Check: It was confirmed that it did not contain plagiarism by similarity scanning.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Conflicts of Interest: The author(s) has no conflict of interest to declare.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Funding: The author(s) acknowledge that they received no external funding to support this research.

Atıf/Cite As: Alkış Güler, Rumeysa. "Ahmet Yasin Küçüktiryaki. Osmanlı Aile Hukuku: Gelenek ve Modern Arasında Hukûk-ı Âile Kararnâmesi ve Sadreddin Efendi'nin Eleştirileri. İstanbul: İz Yayıncılık, 2017. ISBN:978-605-326-183-4". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 68 (2025): s. 337-343

Ahmet Yasin Küçüktiryaki. *Osmanlı Aile Hukuku: Gelenek ve Modern Arasında Hukûk-ı Âile Kararnâmesi ve Sadreddin Efendi'nin Eleştirileri*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2017, 240 sayfa.

Tanzimat dönemiyle birlikte Osmanlı Devleti, 19. yüzyılda pek çok devletin tecrübe ettiği gibi, çeşitli alanlarda köklü dönüşüm ve gelişim süreçlerine sahne olmuştur. Bu değişimlerin görüldüğü alanlardan biri de aile hukukudur. Tanzimat'ın ardından mevcut birçok kanun tadil edilmiş veya dönemin sorunlarına cevap vermesi hedefiyle yeni kanunlar yürürlüğe girmiştir. Söz konusu kanunlardan bir tanesi de 1917'de çıkarılan fakat yalnızca bir buçuk yıl gibi kısa bir süre yürürlükte kalan Hukûk-ı Aile Kararnâmesi'dir. Bu kararnâme yürürlükte kaldığı süre zarfında çokça eleştiriye maruz kalmıştır.

İncelemesi yapılan ve 2017 yılında İz Yayıncılık tarafından neşredilen *Osmanlı Aile hukuku Geleneksel ve Modern Arasında Hukûk-ı Âile Kararnamesi ve Sadreddin Efendi'nin Eleştirileri* isimli bu kitapta, Tanzimat'la birlikte Osmanlı'da yürürlüğe giren kanun ve kanunnamelerden genel hatlarıyla, Hukûk-ı Aile Kararnâmesi'nin aile hukuku üzerindeki etkilerinden de ayrıntılı olarak bahsedilmekte ve bunların toplum tarafından nasıl karşılandığı ele alınmaktadır. Kitapta bunun yanı sıra nikah, talak ve çok eşlilik gibi konularda fıkhi mezheplerle kararnamenin yaklaşımları mukayeseli bir üslupla ele alınmakta ve mezhepler arasındaki etkileşim detaylandırılmaktadır. Kitabın ana temasını Hukûk-ı Aile Kararnâmesi'nin genel özellikleri, kararnamenin hazırlanmasında rolü olan çeşitli etkenler, hizmet ettiği alanlar, kararnameyi benimseyenler ve kararnamenin uygulanmasını reddedenlerin görüşleri teşkil etmektedir.

Eser, yazarın yüksek lisans tezinin genişletilerek kitaplaştırılmış versiyonudur. İçerisinde Arapça ve Osmanlıca kelimelerin yoğun biçimde kullanılması, İslam aile hukukuna dair bazı temel bilgilere sahip olmayan kişiler tarafından metnin senkronize olarak takibini zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla kitabın hedef kitlesinin İslam aile hukuku konusunda temelin üzerinde bilgi birikimine sahip okuyucular olduğu söylenebilir. Fakat buna rağmen yazarın üslubunun açık, net ve anlaşılır olması okumayı kolaylaştırmaktadır. Eserde kullanılan literatüre gelince; Arapça, Osmanlıca, Türkçe ve İngilizce dillerinde yazılan yeterli çeşitlilikte kaynak görmek mümkündür. Her kararname maddesinin ardından fukahânın klasik eserlerde meseleye nasıl yaklaştığını ifade etmek için Kâsânî (ö. 587/1191), İbn Kudâme (ö. 620/1223), Mevsilî (ö. 683/1284), İbnü'l-Hümâm (ö. 861/1457) gibi alimlerin kitaplarından istifade edilerek klasik kaynaklar da kullanmıştır.

Yazar bölümler, başlıklar ve meseleler arasındaki geçişleri tutarlı ve sistematik bir yapı çerçevesinde sunmaktadır. Bu yaklaşım, okuyucunun metni analiz etmesini kolaylaştırmakta ve her bir bölümde hangi konunun ele alındığını ve bu konunun eserin genel

bağlamındaki yerini net bir şekilde kavramasına imkân tanımaktadır. Nitekim okuyucu, eserin ana teması olan Sadreddin Efendi'nin (ö.1931) eleştirilerine geçmeden önce, Tanzimat sonrası aile hukuku alanında yapılan çalışmalara ilişkin bilgi edinmekte ve ardından kararname hakkında genel bir perspektif kazanmaktadır. Sonuç olarak, kitabın ana vurgusu olan Sadreddin Efendi'nin kararnameyi kabul etmeme gerekçeleri, okuyucu tarafından daha derinlemesine anlaşılmaktadır. Bu yönüyle eser, ders kitabı formatında kulanılabilecek nitelikte güçlü bir kurgusal yapıya sahiptir ve bu özellik, eserin önemli bir avantajı olarak değerlendirilebilir.

Eserin mezkûr özelliklerine ek olarak ifade edilmelidir ki, yazar, eserin sonuna kararnamenin esbâb-ı mucibe layihasını ve Sadreddin Efendi'nin *Sebilürreşad* dergisindeki makalelerini latine bir şekilde sunmuş, böylece okuyuculara hem tarihsel hem de hukuki bir bakış açısı kazandırmıştır. Öte yandan söz konusu makaleler Sadreddin Efendi'nin eleştirilerinin orijinal dil ve üslup içinde anlaşılmasına olanak tanımıştır. Dönemin hukuk metinlerinin ve Sadreddin Efendi'nin eleştirilerinin orijinal dilde sunulması tarihsel belgelerin güvenilirliğinin artırılmasının, kitabı önemli bir kaynak haline getirdiği söylenebilir. Bu sayede kitap, alanda bilgi sahibi olmak isteyenlerin başvurabileceği bir eser niteliğini taşımaktadır. Ayrıca lâhiya ve makalelerin kitabın sonunda ek olarak verilmesi tercihi, okuyucuya, kararnameye müracaat etme kolaylığı sağlaması ve Osmanlı aile hukukunun değişim sürecini doğrudan inceleme fırsatı sunması açısından oldukça kıymetlidir.

Kitap, giriş ve sonuç haricinde iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Hukûk-ı Aile Kararnâmesi'nin oturduğu sosyal ve toplumsal zeminin daha iyi anlaşılması adına Osmanlı'da Tanzimat sonrası kanunlaştırma faaliyetleri, çıkarılan kanun ve kanunnamelerden örnekler verilmek suretiyle okur kısaca bilgilendirilmiştir. Bu bölümde Tanzimat sonrasında uygulanagelen kanunlar, yerli ve batıdan alınanlar olarak iki kısımda ele alınmıştır. Çıkarılan kanunlar hakkındaki ön bilgilendirmedeki maksatlardan birisi kanaatimizce Tanzimat'tan sonra başlayan bu kanunlaştırma hareketi içerisinde aile hukukunun kendisine yer bulmadığını okuyucuya fark ettirmektir. Öyle ki yazar, bu doğrultuda en önemli kanunlaştırma hareketi addedilen Mecelle içerisinde dahi aile hukukuna yer verilmediğini tekrar belirtmektedir. Fakat bu vurgusuna rağmen, her ne kadar aile hukuku alanında bir kanunlaştırma hareketi vuku bulmasa da alanın başıboş bırakılmadığını aksine Hanefi mezhebinin sınırları içerisinde kalmak suretiyle fıkıh kitaplarında yer alan hükümleri tamamlayıcı mahiyette bazı hukuki düzenlemeler yapıldığını ifade etmektedir. Yazar, kararname çıkarılıncaya kadar yapılmış düzenlemelerden birkaçını zikretmesiyle hem alanın başıboş bırakılmadığına dair iddiasını delillendirmiş hem de okuyucunun zihninde kararnamenin arka planına dair bir harita çizmiştir. 1874 tarihli fermanla mehir için alt ve üst sınır tayini, 1881 tarihli Sicil-i Nüfus Nizamnâmesi'yle nikahın tescili esasının kabulü, 1887 tarihli bir kararname ile nikah ve ilintili olayları nüfus memurlarına

bildirmeyen imam veya ruhani liderlerden para cezası alınması hükmünün getirilmesi bu doğrultuda verilen örneklerden birkaçıdır.

Yazar, aile hukuku alanında köklü değişiklikler yapılması gerektiğini savunan Celal Nuri İleri (ö.1936) ile İslam hukukunun kavramlarından yola çıkarak aile hukukunun laikleştirilmesini öneren Ziya Gökalp'in (ö.1924), kararnamenin hazırlanmasında katkıları bulunduğunu ifade etmektedir. Giriş kısmında bu isimlerin Türkçüler ve Batıcılar gruplarına mensup olduğu belirtilmekle birlikte, kararnamenin hazırlanması sürecindeki rollerine dair yeterli bilgi sunulmamıştır. Bu iki gruba ilişkin daha ayrıntılı bir açıklama yapılmasının, kararnamenin toplumun farklı kesimlerinde nasıl yankı bulduğunun daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlayabileceği kanaatindeyiz.

Kararname öncesi döneme ilişkin açıklamaların ardından, kararnamenin hazırlanmasında rolü olan sosyal, hukuki, kültürel, ekonomik ve siyasal faktörler zikredilmiş ve böylece dönemin kararnameye olan ihtiyacı ortaya konulmuştur. Sözelimi yazar, şer'iyye mahkemelerinde hakimlerin davaları muteber fıkıh kitapları ve fetva mecmualarına dayanarak karara bağlamalarının hukuk melekelerini zayıflattığını ve aile hukuku davalarının artmasıyla aile hukukunun bir kanun şeklinde tespit edilmesi ihtiyacını doğurduğunu belirtmektedir. Bu durum, yazarın kararnamenin hazırlanmasında etkili olduğunu vurguladığı hukuki sebepler arasında yer almaktadır. Yazarın, fıkhi hükümlerin fıkıh kitaplarına bakılarak verilmesinin hakimlerin hukuk melekesinin yetersizliğine bağlaması itiraza açıktır. Nitekim kendi ifadesini destekler nitelikte kararnamenin gerekçe lâhiyasındaki ilgili kısmı alıntılanması, bu iddiaya gelebilecek itirazları bertaraf etmeye yönelik olarak okunabilir (s. 28).

Yazarın kararnamenin hazırlanmasına ilişkin hukuki gerekçeler arasında zikrettiği bir diğer husus, hukuk ve yargıdaki çok başlılığı sona erdirerek hukuk birliğini sağlamaktır. Osmanlı topraklarında yaşayan gayrimüslimlerin, özellikle medeni hukuk alanındaki davalarının kendi konsolosluk mahkemelerinde görülmesi, bu çok başlılığın temel nedenlerinden biri olarak belirtilmiştir. Kararname ile, Sadreddin Efendi'nin de eleştirdiği bir durum olan gayrimüslimlerin davalarının Osmanlı mahkemelerinde görülmesi sağlanarak, bu çok başlılığın kısmen giderilmesi hedeflenmiştir. Yazar, Balkan ve Birinci Dünya Savaşlarının ardından bazı erkeklerin savaştan dönmemesi dolayısıyla toplumdaki şehit ve gaip sayısının fazla olmasını ve geride kalan kadınların hukuki açıdan sıkıntılara düşmesini kararnamenin hazırlanmasındaki temel etkenlerden birisi olarak görmektedir (s. 31). Bunun yanında kadınların ekonomik sıkıntılar çekmesi sebebiyle iş hayatına ve sosyal yaşama dahil olmaları da dolaylı olarak kadınların hak ve sorumluluklarını net bir biçimde ortaya koyacak bir aile kanununa olan ihtiyacı tetikleyen unsurlar arasında sayılmaktadır.

Kitap, kararnamenin hazırlanmasının gerekliliğini ifade ettikten sonra kararnamayı ayırt edici özellikleriyle tanıtmaya başlamaktadır. Ancak bu özelliklerin detaylarına

“Eleştiriler” başlığı altında kapsamlı şekilde değinileceğinden ilgili bölümün kısa tutulması, okuyucunun ilgisini diri tutmak adına isabetli bir tercih olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte kararnamenin ilgasında gayrimüslim ruhani liderlerin doğrudan bir etkisinin bulunmadığı vurgusu ya da tarihsel arka plana ilişkin savaş gibi durumlardan ötürü kadınların zor durumlara düştüğü gibi birkaç hususun zaman zaman farklı bölümlerde tekrarlanması okuyucunun metni takip etmesini zorlaştırmaktadır.

Birinci Bölüm, Darülfünûn müderrislerinden Sadreddin Efendi'nin kısa şekilde terte-i hâlimden sonra Hukûk-ı Âile Kararnâmesi'ne nikah konularında yönettiği eleştirilerinden meydana gelmektedir. Bu bölümde, küçüklerin evlendirilmesi, akli dengesi yerinde olmayanların nikahı, birden fazla eşle evlilik, nikah öncesi “izinname tanzimi” gibi birçok mesele detaylarıyla tartışılmıştır. İkinci Bölüm, Sadreddin Efendi'nin kararnamenin talaka taalluk eden maddelere yönelik eleştirileri hakkındadır. Bu bölümde de sarhoşun, mükrehin talakı, bain talak ve hülle meselesi, kadının boşanma davası açabildiği durumlar, kocanın gaip ya da mefkud olabilmesi haline ilişkin meseleler ele alınmıştır. Bu iki bölüm, önce kararname maddesinin ardından Sadreddin Efendi'nin söz konusu maddeyi hangi açıdan eleştirdiğinin beyanı en sonunda da mezheplerin bu konudaki yaklaşım tarzının açıklanması şeklinde tasarlanmıştır. Ayrıca kitabın şablonu ve meselelerin numaralandırılarak verilmesi, görüşlerin hangi şahıs ya da gruplara ait olduğunun daha kolay kavranabilmesine katkı sağlamaktadır. Ancak, kitabın şablonunun sürekli aynı yapıyı takip etmesi, okuyucunun dikkatini uzun vadede sürdürebilmesini zorlaştırabilir.

Sadreddin Efendi, kararnameyi yürürlükten kaldırılınca kadar Kitap, Sünnet ve icmâya aykırı olduğu, bazı maddelerin hiçbir şer'i kıymet taşımadığı, delillerin usulsüz kullanıldığı şeklinde eleştirmiştir. Yazar, Sadreddin Efendi'nin eleştirilerinin iki noktada toplandığını ifade etmektedir. Bunlardan birisi Hanefi mezhebi dışındaki görüşlerin kararnamede yer almasıyken bir diğeri kararnâmenin İslam hukukuna ruhuna ve pratiğine aykırı hükümleri ihtiva ediyor olmasıdır. Fakat yazar, “Genel olarak, Hanefi mezhebinin terki dışında, kararname herhangi bir şekilde mevcut hukuki anlayışa aykırı hükümler içermemektedir. Elbette Hanefi mezhebinin bazı konularda terki de İslam hukukuna aykırı değildir” (s. 53) diyerek Sadreddin Efendi'nin eleştirilerini uygun bulmadığını ifade etmektedir. Nitekim bu düşüncesini kararname komisyonunun başında bulunan Mahmud Esad'ın (Bozkurt) (ö. 1943) “İslamcı” bir hukukçu olduğunu, dolayısıyla Sadreddin Efendi'nin İslam hukukunun ikinci plana itildiği yönündeki iddiasının zayıf kaldığını söylemektedir. Ancak samimi bir İslam hukukçusu olmak, düşüncelerinde hataya düşmemek anlamına gelmeyeceğinden yazarın bu argümanının güçlü bir delil olmaktan ziyade savunmacı bir refleks niteliği taşıdığı söylenebilir. Öte yandan kitabın geneli incelendiğinde yazarın, kimi zaman eleştirel bir tutum sergilediği görülmektedir. Örneğin nikahta velayet sahibi kimselerin yalnızca asabeden olacağı ile alakalı kanunname maddesinde “Sadreddin Efendi'nin de belirttiği gibi madde ile kadınların nikah hususunda velayet hakları

ellerinden alınmıştır” (s. 59) diyerek kararname maddesini eleştirdiği gibi bazen de Sadreddin Efendi’nin yaklaşımını eleştirmektedir.

Sadreddin Efendi, kararnamenin dördüncü maddesine göre evlenebilmeleri için kızın on yedi, erkeğin on sekiz yaşını tamamlamalarının şart koşulmasını şiddetle eleştirmektedir. Ona göre buluş çağına ulaşmış kişilerin Kur’an hükmüne göre evlenebilmesi gerekirken kararname maddesi, buna aykırı bir işi meşru kılmaya çalışmaktadır. Yine kararnamenin yedinci maddesi gereğince on iki yaşını doldurmamış erkek çocuk ve dokuz yaşını doldurmamış kız çocuk hiçbir şekilde evlendirilememektir. Ancak Sadreddin Efendi maddenin nass ve icmâya aykırı olduğunu öne sürerek hükmün geçersiz ve yersiz olduğunu savunmaktadır.

Sadreddin Efendi, kararnamenin dokuzuncu maddesinde mecnun ve mecnunelerin evlendirilmesinin yasaklanmasını gereksiz bir düzenleme olarak değerlendirmiş ve zaruret bulunmadıkça velilerin bu kişileri evlendirmeyeceğini ifade etmiştir. İtirazlarında belirli bir haklılık payı bulunmakla birlikte, kararnamenin bu kişilerin evlenmesini yasaklamadaki amacının, hastalığın böyle bir evlilikten doğacak nesillere sirayet etmesini engellemek ve evliliğin gerektirdiği maksatların gerçekleşemeyeceği durumları önlemek olduğu da göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda düzenleme, toplum sağlığı ve aile yapısının korunması açısından anlaşılabilir bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Sadreddin Efendi’nin şiddetle karşı çıktığı hususlardan bir diğeri, çok eşliliğin kayıtlara bağlanmasıdır. İlgili kararname maddesi, Hanbeli mezhebinin meşru kabul ettiği, kadının evlenirken kocasının tek eşi kalması şartını ileri sürmesinin geçerli olduğunu söyler. Yazara göre Sadreddin Efendi’nin bu maddeyi eleştirmesi tamamen maddenin hazırlanmasının Türkçülerin etkisiyle olmasından kaynaklanmaktadır. Zira bilhassa çok eşliliğin yasaklanması hususunda Türkçülerle İslamcılar arasında ciddi münakaşaların yaşandığı bilinmektedir.

Yazar, kitabın sonuç kısmında Sadreddin Efendi’nin bazı eleştirilerinde haklı olduğunu ancak kararnâmenin olumsuz şartlar altında hazırlandığını ve bu şartların kararnamenin yenilikler içermesinde zorlayıcı bir faktör olduğunu vurgular. Ona göre eleştirilecek noktaları olmakla beraber Hukûk-ı Âile Kararnâmesi aile hukukunu kanunlaştırılması anlamında atılmış önemli bir adımdır. Nitekim kendisi kararname hakkındaki genel kanaatini şöyle ifade etmektedir: “Hukûk-ı Âile Kararnâmesi yürürlükten kaldırılmamış olsaydı ve istikrarlı bir uygulama imkânı bulabilseydi sonraki dönemde Batı’dan alınan kanunlarla oluşturulan Türkiye hukuk sistemi belki de en azından aile hukuku alanında mevcut İslam-Osmanlı sistemini aynen veya kısmen muhafaza edebilirdi” (s. 93). Bu ifadelerinden anlaşıldığına göre yazar, günümüz Türkiye’sinde aile hukuku alanında resmî-dinî şeklinde bir ayrımın ortaya çıkmasıyla Müslüman toplumun hayatına yansıyan zorluklar göz önüne alındığında kanunun ilgasının birtakım fırsatların kaçırılmasına sebep olduğunu düşünmektedir.

Kararnâmenin içeriğine dair malumatın fazlaca mevcut olmasına rağmen kitabın, Sadreddin Efendi'nin eleştirilerini İslam hukuku bağlamında derinlemesine analiz etmekten kısmen uzak olduğu söylenebilir. Öyle ki yazarın, eleştirilerin arka planını ve dönemin sosyopolitik koşullarını incelememesi eserin belki de en büyük eksikliği olarak sayılabilir. Çok eşliliğin sınırlandırılması maddesi ele alınırken bu maddenin Türkçülerle İslamcılar arasındaki mücadeleden kaynaklandığının ifade edilmesine rağmen diğer maddelerde böyle bir arka plan bilgisinin verilmemesi kitabın eksiklikleri arasındadır. Bu bağlamda, Sadreddin Efendi'nin eleştirilerinin ve kararnamenin dayandığı maksatların yeterince anlaşılabilmesi için, her iki tarafı bu kararları almaya sevk eden etkenlerin daha derinlemesine incelenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Kitapta on ikisi nikah, yedisi talak olmak üzere ele alınan meselelerle alakalı her kararname maddesinin ardından Sadreddin Efendi'nin görüş ve değerlendirmeleri yazar tarafından özetlenerek okuyucuya sunulmuştur. Kanaatimizce Sadreddin Efendi'nin makalelerinin ek olarak kitabın sonunda verilmesi yerine tıpkı ilgili konuya ilişkin kararname maddesinin zikredilmesi gibi Sadreddin Efendi'nin madde hakkındaki eleştirisi latinize bir şekilde alıntılanabilirdi. Bu sayede okuyucu, hem yazarın özetinde dikkat çekilmeyen bir noktayı birincil ağızdan okuma fırsatı bulacak hem de Sadreddin Efendi'nin söz konusu meseledeki tavrının mevsukiyetinden emin olacaktır.

Son olarak eserin, yazarın yüksek lisans tezinin kitaplaştırılmış hali olduğu göz önünde bulundurulduğunda gerek kaynak kullanımı gerekse konuların ele alınış biçiminin akademik yeterlilik ve ustalık açısından tatmin edici bir düzeyde olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, bir kitap formatında değerlendirildiğinde, konunun biraz daha ayrıntılı incelenmesinin okuyucular açısından daha faydalı olabileceği düşünülebilir. Zira bu haliyle kitap, ayrıntılı tartışmalar bekleyen okuyucular için tatmin edici olmayabilir. Fakat bunlara rağmen kitabın, Tanzimat Dönemi Osmanlı'sında kanunlaştırma faaliyetlerini ve bunların aile hukukuna yansımalarını özet mahiyette sunması ve Hukûk-ı Âile Kararnâmesi'nin hangi maddelerinin hararetili tartışmalara neden olduğunu sistematik şekilde sunması itibariyle alanındaki boşluğu doldurmaya aday olduğunu söylemek mümkün görünmektedir.